

УДК 811.161.2*373.46

СЛОВОТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРМІНІВ-ЗАПОЗИЧЕНЬ ЕКОНОМІКИ АПК

Кравченко Т.П., к. філол. н., доцент

Миколаївський державний аграрний університет

У статті обґрунтовано можливості запозичених термінів економіки АПК утворювати суфіксальні деривати, композити і юкстапозити.

Ключові слова: термін економіки АПК, терміни-запозичення, суфіксація, префіксація, композит, юкстапозит, складноскорочені слова.

Кравченко Т.Ф. СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ
ЗАИМСТВОВАННЫХ ТЕРМИНОВ ЭКОНОМИКИ АПК

Николаевский государственный аграрный университет, Украина.

В статье рассматриваются возможности заимствованных терминов экономики АПК образовывать производные - суффиксальные и сложные слова.

Ключевые слова: термин экономики АПК, термин-заимствование, суффиксация, префиксация, композит, юкстапозит, сложносокращённые слова.

Kravchenko T. THE DEIVATIONAL POTENTIAL OF ECONOMIC LOAN
TERMS

Nikolayev Slate Agrarian University, Ukraine.

The capability of economic loan terms of agro-industrial complex arc
rewied in this article, to form derivatives - suffixed and compound words.

Key words: the term of economy of agro-industrial complex, the term of
derivation, suffixation, prefixation, composite, yukstapozit, compound-
shortened words.

Метою нашого дослідження є виявлення здатності запозичених термінів економіки АПК утворювати нові похідні слова всіма продуктивними для мови-реципієнта способами словотворення. Зазначені терміни-запозичення слугують словотвірною базою для утворення різноманітних за структурою дериватів, які належать до трьох основних граматичних класів слів - іменників, дієслів та прикметників. Утворення похідних від цих термінів відбувається за законами та типами українського словотвору переважно на основі морфологічного способу - афіксації, осново- і словоскладання.

Найпоширенішим способом творення дериватів від запозичених термінів економіки АПК є суфіксація. Продуктивним словотвірним типом в утворенні суфіксальних похідних, що позначають опредметнену дію або специфічний виробничий процес тривалого характеру, є словотвірний тип із суфіксом -*nn*-.: консервування, транспортування, парцелювання, сертифікування, паювання, бонітування, субсидування (субсидіювання), орендування, фермерування, дотування. Таку ж високу продуктивність має і словотвірний тип із суфіксом -*ацій*-, який крім спільного значення опредметненої дії може виражати й значення її наслідку : парцеляція, контракція, фрагментація, консервація.

Велику групу суфіксальних дериватів утворено від англійських, французьких та латинських основ за словотвірним типом із суфіксом -*ізацій*-/и-*зацій*-, що називає абстрактні дії, процеси та стани: офіюріація, бартеризація, аграризація, фермеризація, парцелоація, декапіталізація, монополізація. Ці іменники репрезентують через ступеневе словотворення, бо вони утворені не від основ слів - відносних дієслів, як-то буває в типовому словотворенні, а від основ прикметників і запозичених іменників, пор.: біологізація < біологічн-(-ий) +и-*зацій*-(а), екологізація < екологічн-(-ий) +и-*зацій*-(а), аграризація < аграрн-(-ий) +и-*зацій*-(а), фермеризація < фермер +и-*зацій*-(а). Похідним від дієслів є

підстави вважати такі іменники із суфіксом -ізацій-/-изацій-, як паспортизації (паспортизувати), колективізація (<колективізу>вати), індустріалізація (<індустріалізувати>), націоналізація (<націоналізувати>), легалізація (<легалізувати>). Зростання активності іншомовних афіксальних морфем, - на думку О.О. Стишова, - “є виявом того, що в дериваційних процесах аналізованого періоду досить помітною є тенденція до європеїзації, чи, за іншою термінологією, до інтернаціоналізації словотвірних типів [5, с. 132]. Обмежена кількість похідних постала за словотвірним типом із суфіксом -фікацій-, що вказує на здійснення або реалізацію певного процесу, пор.: персоніфікація, диверсифікація.

Словотвірну продуктивність в українській мові виявляють терміни-іменники англomовного походження, що позначають особу-діяча. Від безпосередньо запозичених з англійської мови назв осіб за допомогою питомого суфікса -ств- утворені іменники двох словотвірних типів, перший із яких визначає вид діяльності (трейдерство, орендарство, дистриб'юторство, спонсорство, лендлордство, фритредерство), а другий - сукупність осіб чи предметів як одне ціле (фермерство).

Словотвірний тип із суфіксом -ість має суто термінологічну мотивацію, оскільки він виник у науково-технічній термінології й утворює здебільшого термінологічну абстрактну лексику зі словотвірним значенням узагальненої ознаки. Його деривати утворені додаванням питомого суфікса -ість до прикметникової або дієприкметникової твірної основи, що вмотивована іменниковим запозиченням: продукція - продуктивний - продуктивність, корпорація - корпоративний - корпоративність, офшор - офшорний - офшорність, сезон - сезонний - сезонність, товар - товарний - товарність, асоціація - асоційований - асоційованість, дотація - дотувати - дотований - дотованість.

Основи запозичених термінів у поєднанні з продуктивними українськими та запозиченими суфіксами, зокрема -ар, -нк, -ій, -іст/-ист, -

ант, активно використовують для утворення іменників - назв осіб, пор.: орендар, аграрник, приватник. монопольний, аграрій, економіст, монополіст, контрактант. Слід зазначити, що іменник “приватник”, утворений від латинської основи, має яскраво виражений розмовний характер. На позначення осіб жіночої статті фіксуємо утворення із суфіксом -к- (монополістка, орендарка (орендаторка), повістка); у розмовному мовленні - із суфіксом -ш- (фермерша).

Найактивніше запозичені терміни використовують дія утворення дієслів за допомогою питомого дієслівного суфікса -ува-, який став основним словотворчим засобом пристосування їх до української дієслівної системи. Одні десубстантивні дієслова із суфіксом -ува- утворені від основ запозичених термінів без жодних їхніх модифікацій, напр.: парцела (застаріла форма - парцеля) - парцелювати, фермер - фермерувати, пай - паювати, хедж - хеджувати, реформа - реформувати. Утворення інших дієслів з цим же суфіксом уможливило відсікання кінцевого елемента запозиченої основи (боніт-ет - боніт-ува-ти, сертифікат - сертифік-ува-ти) або використання інтерфікса -й- (лобі - лобі-й-ува-ти). Дієслова, утворені від термінів на -ія, у своїх кореневих морфемах можуть як зберігати кінцевий іменний афікс, гак і втрачати, пор.: субсидія - субсидіювати і субсидувати.

Слід зазначити, що від дієслів із суфіксом -ува- регулярно утворюються пасивні дієприкметники минулого часу за допомогою суфікса -ован-, пор.: паювати - пайований, бонітувати - бонітований, парцелювати - парцельований, дотувати - дотований, орендувати — орендований, лобіювати - лобійований, інвестувати - інвестований, персоніфікувати - персоніфікований.

Запозичені терміни-іменники на позначення понять економіки АПК досить часто слугують твірними основами для прикметників. Проте кількість продуктивних словотвірних типів, які формують такі

прикметники, обмеженіша порівняно з тією кількістю, наявною в словотвірній системі української літературної мови. Похідні прикметники утворюються звичайно за допомогою українського суфікса -її-, який здатний поєднуватися з іменниковими основами різної структури, семантики та етимології: оренда - орендний, рента - рентний, іпотека - іпотечний, сезон - сезонний, бюджет - бюджетний, ф'ючерс - ф'ючерсний, офшор - офшорний, тендер - тендерний, форс-мажор - форс-мажорний, реституція - реституційний, дотація - дотаційний. Другим за продуктивністю є словотвірний тип із суфіксом -ов-: кадастр - кадастровий, біржа - біржовий бізнес - бізнесовий, лізинг - лізинговий, лаг - лаговий, спот - спотовий, факторинг - факторинговий. Рідше відіменникові прикметники утворюються за допомогою суфікса -ськ-, переважно від назв осіб за видом занять, напр.: орендар - орендарський, фермер - фермерський, плантатор - плантаторський, трейдер - трейдерський.

Зафіксовано незначну кількість прикметників, під час утворення яких питомий український суфікс -н- злився із запозиченими елементами -ив-, -ич-, -аль-, -яр-. Наслідком такого злиття стали похідні прикметники із суфіксами -ивн- (корпорація корпоративний, дистрибуція - дистрибутивний), -нчн- (олігополіст - олігополістичний, монополіст - монополістичний), -альн- (преференція - преференціальний), -ярн- (парцела - парцелярний). Характерно, що більшість із зазначених прикметників має паралельні прикметники, утворені від іменникових основ із суфіксом -Н-: корпорацийний, меліораційний, преференційний, парцельний.

Отже, основи запозичених термінів економіки АПК слугують твірними основами для суфіксальних дериватів. Похідні іменники від зазначених основ найактивніше утворюються за допомогою суфіксів -нн-, -ацій-, -ізацій-/изацій-, -ств-, -ість. Найпродуктивнішим у творенні дієслів

від запозичених термінів є питомий дієслівний суфікс -ува-; похідні від нього суфікси -ізува-/изува-, -фікува-, ускладнені іншомовними елементами -із-(-из-) або -фік-, непродуктивні. Прикметники найчастіше утворюються за допомогою українських суфіксів -н-, -ов- і рідше - суфікса -ськ-.

Запозичені терміни економіки АПК мають обмежену кількість утворених від них префіксальних дериватів. Особливо це стосується іменшків, оскільки в сучасній українській мові префіксацію обмежено використовують в іменниковому словотворі.

Найбільше префіксальних іменників утворено за допомогою запозиченого префікса де-, дез-, що вказує на “зворотний процес щодо твірної основи”, напр.: колективізація - деколективізація, націоналізація - денаціоналізація, індустріалізація - деіндустріалізація, маркетинг - демаркетинг, кредитування - декредитування; організація - дезорганізація, інтеграція - дезінтеграція. Твірними для них слугують терміни- іменники, що виражають дію, процес і вживаються переважно із суфіксами -а цій-, -ізацій-. Продуктивність цього словотвірного типу зумовлена позамовними чинниками - зворотними процесами, які відбуваються в економіці АПК в останні десятиліття. Подібне словотвірне значення має словотвірний тип з префіксом дис-, який твірним запозиченим іменникам надає семантичних відтінків порушення, розладу, пор.: паритет - диспаритет. До цієї ж групи префіксальних дериватів належать іменники з префіксом контр-, який надає їм значення протилежної, зворотної спрямованості, пор.: агент - контрагент, баланс - контрбаланс.

Словотвірний тип з префіксом ре- виражає словотвірне значення повторності дії. Він приєднується так само до іменників із суфіксами -ацій-, -ізацій- та -нн-: структуризація - реструктуризація, продукція - репродукція, монополізація - ремонополізація, експорт - реекспорт, приватизація - реприватизація, інвестування - реінвестування.

Деякі запозичені терміни економіки АПК здатні приєднувати префікс супер-, унаслідок чого постають новотвори, які вказують на надмірність у якісній характеристиці позначуваного, пор.: банк - супербанк, ринок - суперринок, дивіденд - супердивіденд, концерн - суперконцерн, приватизація - суперприватизація, монополія - супермонополія

Префікс суб-, позначаючи розташування під чимось, підпорядкованість, вторинність чого-небудь, уточнює семантику запозиченого іменника: кредит - субкредит, лізинг - сублізинг, оренда - суборенда.

На кількісний вияв ознаки вказують префіксоїди макро- (великий) та мікро- (малий), пор.: ринок -макроринок, маркетинг - макромаркетинг; економіка - мікроекономіка, ферма - мікроферма. Ці префіксальні деривати здатні утворювати антонімічні пари, пор.: мікрокредитування - макрокредитування, мікрофінансування - макрофінансування. Поодинокі терміни-іменники можуть слугувати твірною основою для дериватів із префіксом моно-, який надає їм значення одиничності, напр.: продукт - монопродукт.

Деякі похідні іменники утворені від запозичених термінів за допомогою префікса квазі-, який надає їм відтінку фальшивості, негативно-іронічної оцінки, напр.: реформатор - квазіреформатор, кооператив - квазікооператив (назва колишнього колгоспу).

Іменникових дериватів із власне українськими префіксами, утвореними від запозичених термінів, дуже мало, що зумовлено, очевидно, їхньою генетичною несумісністю. Це - іменники з префіксом під-, пор.: комплекс - підкомплекс.

Найпродуктивнішим для утворення префіксальних прикметників виявився словотвірний тип із префіксом анти-, який вказує на спрямованість проти чогось, приєднуючись до твірних прикметників,

похідних від запозичених герм інів-іменників, пор.: бартер - бартерний - анти бартерний, трест - трестівський - ашпитрестівський, криза - кризовий - антикризовий, ринок - ринковий - антиринковий, монополія - монопольний - антимонопольний. Подібно утворений похідний прикметник із префіксом пост-, що надає твірному прикметникові значення дії після чогось: приватизація - приватизаційний - постприватизаційний.. Зафіксовано й іменник з префіксом анти- від запозиченого терміна: інвестиція - антиінвестиція.

За допомогою префіксів від дієслів недоконаного виду, похідних від іменників, в українській мові утворюють дієслова доконаного виду з різними словотвірними значеннями. У творенні дієслівних дериватів доконаного виду активну участь беруть такі питомі дієслівні префікси, як про-, роз-, за-, напр.: субсидія - субсидіювати - про субсидіювати, лобі - лобіювати - пролобіювати, інвестиція - інвестувати - про інвестувати, кредит - кредитувати - прокредитувати, спонсор - спонсоровати - проспонсоровати; пай - паювати - розпаювати; консервація - консервувати - законсервувати.

Огже, запозичені терміни-іменники економіки АПК поєднуються лише з генетично однорідними префіксами і префіксоїдами, найпродуктивнішими з-поміж яких є де-, ре-, супер-, макро- та мікро-. Похідні прикметники від термінів цієї економічної галузі утворюються здебільшого з префіксом анти-. І тільки дієслівні деривати, основи яких умотивовані запозиченими термінами, легко приєднують питомі українські префікси про-, за- і роз.

Суфіксація та словоскладання є найбільш перспективними способами у словотвірній системі української мови, що впливає й на утворення відповідних дериватів від запозичень. Обмежені можливості афіксального творення похідних від деяких іншомовних слів у сучасній українській мові розширюються за рахунок активного використання

слово- й основоскладання, що є традиційними способами творення похідних іменників та прикметників. Найчастіше цими способами від термінів-запозичень в українській мові утворюють складні іменники та прикметники.

Найбільший словотвірний потенціал для утворення слів-комполітів внаслідок основоскладання мають давно запозичені терміни. З-поміж них найпродуктивнішим став термін “грунт”, який легко поєднується з питомими українськими основами та утворює складні іменники й прикметники. Серед іменників-комполітів найбільшу групу становлять здебільшого ускладнені суфіксом одиниці з першою субстантивною основою “грунт” і другою - дієслівною, між якими вживається сполучний голосний -о-, напр.’ ґрунтопідпушувач, ґрунтознавство, ґрунтопоглиблювач, ґрушпостомпення, ґрунтоутворення. Також засвідчено субстантивні комполіти, утворені з двох іменників за допомогою сполучного голосного -о-, напр.: ґрунтовтома, ґрунтоматеріал. Складно-суфіксальним способом утворено більшість прикметників з першим компонентом “грунт”, напр.: ґрунтозахисний, ґрунтообробний, ґрунтопоглиблювальний, ґрунтотворний, ґрунтоутворювальний. Лише прикметник “ґрунтозабірний” постав суфіксальним способом від складного іменника “ґрунтозабір”.

Високої продуктивності у препозиції набув давно запозичений термін “товар”, з яким сформувалися прикметникові та іменникові комполіти різної словотвірної структури і семантики, напр.: товарооборот, товарообмін, товарообіг, товаровласник, товаровиробник, товарознавство, товарознавець, товаротранспортний, товаропровідний, товаронасичений. Компонент “товар” може бути і в постпозиції складного прикметника, а перед ним виступає основа питомого прикметника, що вказує на розмір: дрібнотоварний, великотоварний.

Останнім часом активізував свій словотвірний потенціал термін

«оренда» який також увійшов до складу слів-комполітів. Складні іменники із цим компонентом можуть ґрунтуватися на різних типах словосполучень: дієслівному (орендодавець) та іменниковому (орендоплата). Перше складне слово утворилося на основі словосполучення, до складу якого входить опорне дієслово недоконаного виду та залежний іменник, і суфікс - ець, а друге, аббревіатурне, слово поєднало усічену прикметникову основу та іменник базового іменникового словосполучення, пор.: давати в оренду + -ець > орендодавець; орендна плата > орендоплата. Похідна назва особи «орендар» увійшла до складу реактуалізованих іменників-юкстаполітів, напр.: орендар-скіпщик, орендар-здольник.

На ґрунті дієслівного словосполучення із залежним іменником «лізинг» активно утворюються за допомогою суфіксів -ач, -ець складні іменники на позначення осіб, напр.: лізингоотримувач, лізингоодержувач, лізингодавець.

Значною продуктивністю відзначається термін «капітал», основа якого увійшла до комполітних іменників і прикметників, утворених на ґрунті дієслівних словосполучень складно-суфіксальним способом, напр.: капіталоутворення, капіталовкладення, капіталовіддача, капіталомісткий, капіталоозброєний. За цим словотвірним типом активно утворюють комполітні прикметники з іншими запозиченими термінами в ролі залежного іменника базового дієслівного словосполучення, напр.: кредитоспроможний, кредитомісткий, екпорторозширювальний, кредитоздатний. До того ж більшість цих складних прикметників здатна розвивати свій словотвірний потенціал за допомогою суфікса -ість. напр.: капіталомісткість, кредитоспроможність, кредитомісткість, кредитоздатність.

Терміни іншомовного походження можуть слугувати словотвірною базою для утворення юкстаполітів, що є сполученням переважно двох

семантично і синтаксично рівноправних іменників, напр.: товар-субститут, земля-капітал. Найбільшу групу становлять слова-юкстапозити, що позначають осіб. їх розрізняють за походженням компонентів, словотвірною структурою та синтаксичними відношеннями, пор.: фермер-бізнесмен, фермер-орендар, фермер-підприємець, підприємець-аграрник, менеджер-заготівельник працівник-аграрій, вчений-аграрій, економіст-аграрник, капіталіст-орендар, інвестор-покупець, монополіст-переробник, селяни-орендодавці, селяни-пайовики.

Іменники-юкстапозити на позначення структурних підрозділів також можуть поєднанням українського та запозиченого компонента або комбінацією двох запозичених термінів, напр.: банк-кредитор, нетто-імпортер, господарство-орендар, колгосп-комбінат, завод-комбінат. Запозичені терміни в постпозиції легко сполучаються з власне українськими складниками на зразок “країні, “держави”, напр.: країна-експортер, держава-експортер, країна-імпортер. На активізацію утворення таких юкстапозитів в останні роки ХХ ст. вказував О.О. Стишов [5, с. 152].

До інноваційних композитів належать складні слова, утворені внаслідок зрощення двох іменників, другий із яких - запозичений економічний термін, напр.: винопродукція, молокопродукція, зернопродукція, м'ясопродукція. “Зрощення, - на думку О. О. Стишова, є результатом універбації кількох синтаксично пов'язаних слів, які зберегли свою граматичну форму” [5, с. 148]. Утворення таких складних слів є наслідком конкретизації та деталізації наявних у науці понять. Запозичений термін виступає своєрідним класифікатором поняття і носієм його родової ознаки, а питоме слово вказує на видові відмінності поняття. Похідний прикметник від терміна “продукція”, сполучуючись з тими самими іменниками, утворює складні прикметники, напр.: зернопродуктовий, молочнопродуктовий, м'ясопродуктовий.

Як зазначає Н.Ф. Клименко, “у сучасній мові (особливо у її

терміносистемі) активізувалися проміжні способи творення слів - з особливостями юкстапозиції і композиції (тобто сурядним зв'язком компонентів, як у юкстапозитів, і сполучною голосною, як у композитів)" [6, с. 624]. Такий спосіб творення притаманний складним прикметникам, компоненти яких можуть мати одну або й обидві основи іншомовного походження, напр.: маркетингово-закупівельні, земельно-кадастровий, умовно-кадастровий, земельно-орендний; кооперативно-пайовий, інвестиційно-іпотечний, сервісно-технологічний, акціонерно-пайовий. Сурядний зв'язок між компонентами спричинив варіювання їхніх позицій, тобто вони можуть бути як у препозиції, так і постпозиції, напр.: приватно-орендний і орендно-приватний, підрядно-орендний і орендно-підрядний, кооперативно-орендний і орендно-кооперативний. Гібриди "з особливостями юкстапозиції і композиції" не обов'язково мають два компоненти. Останнім часом фіксуємо утворення, до складу яких уходять три рівноправні прикметникові основи, напр.: аграрно-промислово-торговельні, аграрно-промислово-фінансові. Ці складні прикметники входять до терміносполук, перший же їхній елемент виконує функцію класифікатора, вказуючи на належність до термінології економіки АПК.

Простежуємо активне творення різних складноскорочейших слів з використанням іншомовних компонентів, що зумовлено тенденцією до заощадження мовних засобів. Складноскорочені слова постали внаслідок поєднання усіченого слова-означення іншомовного походження з повним словом-означуваним, пор.: агробізнес, агромаркетинг, агрофірма. Це найпродуктивніший тил творення, що, на думку О. А. Стишова, спричинено "збереженням одного повного слова, яке сприяє більшій прозорості внутрішньої форми аббревіатур, полегшує їх розуміння та сприйняття слухачами і читачами, активізує подальшу їх кодифікацію" [5, с. 154]. У найновіших дослідженнях зазначено, що запозичені усічені основи, зокрема бібліо-, гідро-, електро-, кіно-, радіо- тощо, у певній

термінології виконують класифікаційну функцію, суть якої полягає у тому, що “вони виражають загальне значення належності до певної предметної галузі й виконують роль своєрідного семантичного кліше” [6, с. 624]. Найуживанішим усіченим означальним компонентом у термінології АПК виступає агро-. Сприйняття і тлумачення цього компонента в різних лінгвістичних працях останніх років неоднозначне, пор.: агро- (гр.) - ουρβ<; [agros] поле, у складних словах означає “земельний”, “землеробський” [2, с. 13]; агро- - перша частина складних слів, що відповідає слову “агрономічний” [1, с. 7]; агро- [гр. agros - поле] - перша частина складних слів, що має значення: 1) “агрономічний”; 2) який стосується сільського господарства, “аграрний” [4, с. 28]; агро- (від гр. αυρβ< - поле) - у складних словах відповідає поняттям “земля”, “землеробський”, “агрономічний” [3, с. 12]. О. О. Стишов вважає, що агро- є початковим скороченим компонентом від прикметника “аграрний!” [5, с. 155]. Ця думка видається слушною, оскільки агро-, як і більшість подібних компонентів, не виражає певного поняття, а вказує на належність до терміносистеми економіки АПК. Це нині найпродуктивніший словотвірний тип, бо за ним утворено близько 50 термінів економіки АПК. Усічена основа агро-, зі своїм стандартним значенням уживається в препозиції здебільшого до запозиченого загальнонауного або економічного терміна, зрідка - до питомого українського, пор.:

агробізнес, агроринок, агробанк, агрофірма, агроінтеграція, агрокооперація, агроландшафт; агро підприємство, агровиробник, агро господарство.

Помітно активізувалося використання аббревіатур, утворених з кількох скорочених частин, одна з яких агро- і і овного останнього складника розгорнутої номінації, пор.: агрогеоценоз, агротехсервіс, агрохімсервіс, райагропостач, агропромбанка, агроєкосистема, агротехпослуги, агроприродокористування.

Запозичені терміни, що позначають реалії економіки АПК, мають в українській мові величезні словотвірні можливості та повністю адаптувалися до словотвірної системи української літературної мови. Більшість із них стали твірними основами для похідних іменників, прикметників та дієслів уже на фунті української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник української мови / [уклад, і гол. ред. Бусел В.Т.]. - К., Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. - 1440 с.
2. Гнатишена І.М. Словник інтернаціональних терміноелементів грецького та латинського походження в сучасній термінології, і І.М. Гнатишена, Т.Р. Кияк. - К.: Академія, 1996. - 104 с.
3. Словник іншомовних слів / [уклад. С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута]. - К. - Наук, думка, 2000. - 680 с.
4. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / [уклад. Л.О. Пустовіт та ін.]. -К.: Довіра, 2000.- 1018 с.
5. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі засобів масової інформації) / О.А. Стишов. - К.: КНЛУ, 2003.-388 с.
6. Українська мова: [енциклопедія]. К.: Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. - 824 с.